

այն » անբարոյական պատկերացումներ գտնիկ կրեբերու . Գ. Թալասօի ուսումնասիրութիւնը ցոյց կուտայ որ այդ դատաստանը ճիշդ չէ . « Բարակէօզ »ի ներկայացումները ժողովրդին կրեբեր փայտայելու չէ միայն որ ծառայած են . այլ եւ « ծիծաղի շնորհիւ ժողովրդին թերու-թիւնները սրբագրելու » պաշտօնը (Թատրոնին հինաւուրց , հիմնական պաշտօնը) կատարած են . ու Գ. Թալասօ կը յայտնէ թէ « Բարակէօզ »ի ներկայացմանց մէջ նոյն իսկ Մոլիէրի ամբողջ տեսարաններ կան՝ այդ տարրական բնմին պատշաճեցուցուած : Կարելի չէ նաեւ չնկատել որ այդ « Բարակէօզ »ի եւ « Օրթաօյունու »ի ներկայացումները , որքան ալ պարզ ու ռամիկ ըլլային , Թատրոնի հիմունք մըն էին , ժողովրդական հիմունք մը , զոր Թուրքը շատեց ի վեր ունէր իր մէջ , իր ծոցին ելած , մինչ մնալ Հայերս մեր բարեբրուն մէջ՝ դէժք քրիստոնէութեան մուտքն ի վեր՝ երբեք ոչինչ ունեցած ենք որ Թատրոնի սաղմն իսկ ներկայացնէ . Թատրոնը , ԺԺ . դարուն երկրորդ կէսին

մէջ , ամբողջապէս Եւրոպայէն փոխ առած ենք , եւ ատոր համար է որ ան մեր մէջ արուեստական կեանք մը ունեցած է , մինչեւ Սունդուկեանցի գալուստը . Թուրքերը , ունենալով արգէն ժողովրդական թատրոն մը , որ՝ թէպէտ ռամիկ՝ կեանքի գիտողութեան , բարեբրուն քնն-նադատութեան վրայ հիմնուած էր , իրենց այդ հին ուղղութիւնը շարունակած են՝ երբ Թատրոնի եւրոպական ու կատարելագործուած ձեւն բնորոշած են :

Գ. Թալասօի ուսումնասիրութեան երկրորդ եւ երրորդ մասերուն՝ որոնք նուիրուած են Թուրք եւրոպական Թատրոնին եւ Թուրք Թատերական երաժշտութեան , Թարգմանութիւնը Անաիիսին մէջ հրատարակել շահեկան կը նկատեմ , հարկ եղած գիտողութիւններով բնկերացնելով զայն , եւ յուսալով որ այդ Թարգմանութեան հրատարակումը պիտի մղէ մեր գրագէտ-ներէն անոնք որ տաճկերէն գիտեն՝ Թուրք գրականութիւնը լրջօրէն մեզի ծանօթացնելու :

Ա. ՉՕԳԱՆԵԱՆ

Զ Ո Ւ Ե Ր

Թըշուառութեան լրբուած ծաղիկ՝ որուն փոյ Մոլորսիւնը դարան շարած կը սպասէ՝
Կոշ ձեռնիւր սակ ձրւնլըող , վարանլով
Կը հանգրիմէ փէշը ըզգեսիւն մեհսփսէ :

Հանգրիմն է . անօք իրեն . մեղն է ան .
Նոյկանլ կը գգան , եւ ինլը չիրք կը կոչեն .
Բայց ... թիղմին մեջ ինկած՝ քերեւս երկուան
Գոհարն է ան , գոհար՝ թիղմին իսկ մեղեն :

Այնտուն մեջ արցունլ մը միշտ կը փաղի .
Գուցէ կոտրած սիրս մը ունի . մեղն է ան :
Գուցէ գիղըը , եւ ձանձոռոյր գագրելի ,
Կը տանքն ան : Իր գաղսնիլը ե՞րբ ձանլցան :

Եւ յանգանլը ի՞րն է արցեօք՝ եթէ քիրս
Օրեկեկերը ընկերութեան անարդար
Ձրգեցին որ իշնայ այդ կիւն , եւ իր սիրս
Խաղը ըլլայ լընսյններու վասարար :

Սիրոյ խաբող դիւրանլներէն խեղճն արքիո ,
Սիրականին օտերուն մեջ անձնասուր ,
Եթէ զուա՝ ինչպէս անէն կիւն՝ անկշիո ,
Սիրեն , ու մարսիւն , եւ լրբուցաւ անտիսուր ,

Եթէ անոք , ու լրբաւոր , անփորձ դեռ ,
Շուս լըշուեցաւ չար հոսանլէն ցոփութեան ,
Ինչո՞նք քերէն ապաշեղ իրեններ ,
Յանգաւորը ո՞վ է արցեօք , մեղն է քե ան :

Տիղմին մեքը ինկած գոհար , դրժալիս կիւն ,
Որ կեղծիքին դուրս կուգա՝ վե՛ն ... մեղն է մեք .
Եթէ կը վրիսան պարիկէշ կիւնը մեր չորս դիւ՝
Ձոր մութին մեջ կը բոզացնէ կիրքն անշեք :

Կը վագե ան, ջրայասանիկն՝ խեղալեղ,
Անեղութիւնն իր սոսիւն մեջ դրած բոյն .
Ու կը պստկի, ինչպիսի զոհը, աւեկն հնդ
Ըզգայով նոյն դառնութիւնը, ոխը նոյն :

Օր մ'ալ, շաւ շուս, կը սիրե ան՝ զեղի զեղի .

Կ'երագե վեցն իր անկումին ցաւագար :
Յաճախ պատրա՛նք . . . Այդ կեանքը վա՛ղ կը
փռջրի :
Եւ շացող մը խեղճն իր ետին չունենար :

ՎԱՀԱՆ ՄԱԼԷՉԵԱՆ

Հերման եւ Դորոթէա

(Բննադատական փորձ)

Վերջերս լոյս տեսաւ Գեօթէի « Հերման եւ
Եւ Դորոթէա »-ի* չափածոյ հայերէն թարգմա-
նութիւնը . այս առթիւ արժէր մի քանի խօսք
ասել այդ երկի նախ գրական արժանիքների ,
այսպէս հայ թարգմանութեան մասին :

1796-ի սեպտ. 6-ին Գեօթէն սկսած իւր այս
գործը շարագրել . ութն օր յետոյ կէսից անկիւն
արդէն գրել էր . իսկ յաջորդ թուականի յունիս
3-ին աւարտեց ամբողջովին : Ինչպէս տեսնում
ենք՝ նա զարմանալի արագութեամբ է ստեղծել
ինչն երգից բաղկացած այդ պոէման , որը գրե-
լիս ժամանակակից երեւելի անձանց խորհրդին
էր դիմում յաճախ եւ նորանոր փոփոխութիւն-
ներ մտցնում , մինչեւ որ իսպառ համոզուեցաւ,
որ ոչինչ ալ եւս չունէր փոփոխելու : Նրան
խորհրդատու անձնակազմութիւններից յիշատա-
կութեան արժանի է ազնուասիրտ Շիլլերը
մասնաւոր . սրա մօտն էր գնում Գեօթէն երե-
կոները , կտորներ կարգում , որպէս զի լսէր
այդ մեծ բանաստեղծի հեղինակաւոր կարծիքն
էլ : Շիլլերը վաղուց արդէն իւր գնահատու-
թիւնն արել էր , գրելով Մէյնր Նկարչին , թէ
« Հերման եւ Դորոթէա »-ն ոչ միայն Գեօթէի , այլ

եւ գերմանական ամբողջ նոր գրականութեան
ամենաշնորհ գործն է : Շիլլերը յայտնում էր
նաեւ , թէ « Մինչդեռ մեզպէսները պէտք է եր-
կար տընին ո եւ է ողորմելի բան գրելու , Գեօ-
թէն հերիք է որ թեթեւ շարժէ ծառը եւ ար-
դէն կը թափուին ընտիր պտուղներ , հասուն ,
ծանրացած :

Չը մոռնանք նաեւ , որ « Վերթեր »-ի ու « Պա-
ռատ »-ի հեղինակը , Գեօթէն ինքն էլ մինչեւ
մահ չէրմ գուրգուրանք էր տածում դէպի այս
պոէման , որի ընթերցումը յաճախ յուզում էր
նրա ծեբունի կուրծքը : Մեծ երկերիցս գրեթէ
միակն է , ասում էր մի օր եօթնասունը վեց
տարեկան հանճարը իւր ընկեր իկկերմանին , որ
դեռ շարունակում է բաւականութիւն պատճա-
ռել ինձ :

Գեօթէն ծախեց իւր գործը Բերլինցի մի հրա-
տարակչի 22,200 ֆրանկով , այդ ժամանակի
համար ապշեցուցիչ մի գին , Դորոթէ մեծ ընդու-
նելութիւն գտաւ :

Իրօք արժանի՞ էր այդքան գնահատու-
թեանց . դառ համար ամենից առաջ իմանա՞նք
« Հերման եւ Դորոթէա »-ի բովանդակութիւնը :

Հռենոսից ոչ հեռու , խաղաղ , բարեկամային
պարտում է գաւառացի սակաւահարմ մի ընտա-
նիք : Փորձառու եւ խիստ հայրը բարի կնոջը
հետ պահում է պանդոկ , որի յետեւը տարած-
ուած է նրանց պարտէզն ու հասուն արտերը :
Նրանց երիտասարդ որդին Հերմանն էլ անձնու-
րաբար պահպանում է կալուածները , եւ , հա-
կառակ իւր ծնողների թախանձանքին , դեռ չի
էլ մտածում ամուսնանալու մասին :

Մինչ արդ՝ 1793-ի քաղաքական դէպքերը

* Հերման եւ Դորոթէա . ծարգ. գերմաներէնից Յարու-
թիւն Պետրոսեան . տպագր. Էյսլաթին , 1904 .